

(Esse)

Sartr 1939-cu ildə Nabokovun "Ümidsizlik" romanı haqqında tənqidi bir esse yazdı. Nabokov o ərazilərdə bu yazıya geniş cavab vermədi, eləcə "axmaq bir məqalə yazan kommunist tənqidçi" deməklə kifayətləndi. Nabokovun gözündə

Sartr nifrət etdiyi "ideoloji ədəbiyyat"ı təmsil edirdi.

Düz on il sonra – 1949-cu ildə "TheNew-YorkBookReview" Nabokovdan xahiş etdi ki, Sartrın ingiliscə yenidən çap edilmiş "Ürəkbulanması" romanı haqqında bir rəzensiya yazsın. Tərcüməçidən.

Belə başa düşürəm ki, Sartrın adını populyar kafə filosoflarıyla əlaqələndir-

mək olar və hər özünə "ekzistensialist" deyənün özünə bir neçə zəli, gənə, qır-saqqız, əmici (daha mədəni ifadə tapmadım) tapması kimi, görünür Sartrın ilk romanı "Ürəkbulanması" da ingiliscə tərcüməsiylə uğur qazanacaq.

Kobud yumoristik əsərləri çıxmaq şərtilə bir stomatoloqun ısrarla yanlış di-şi çəkməsini təsəvvür etmək çox çətin-dir. Neşriyyatlar və tərcüməçilər isə nə-dənsə həmişə bunu edirlər. Cənab Alek-sandırın tərcümə xətlərindən geniş dan-ışmağa həvəsim yoxdur. Bir neçəsinə baxaq:

1. *Yığdıqlarıyla özünə cavan bir ər satın alan qadın* – cümləsini tərcüməçi "Özünü və yığdıqlarını gənc ərinə təqdim edən qadın" kimi çevirib.

2. *'Pəjmürdə və pis niyyətli görünür-dü'* – cümləsindəki sifətlər deyəsən cə-nab Aleksandrın çəşməsi, belə ki, cümlə-nin axırını gətirə bilməyib, yəqin fikirləşib

Məcbul bir kəhanət kimi, nəğmənin bəstəkarını bir göydələnin iyirmi bi-rinci mərtəbəsində mahınları bəstələyən, üzü tərəşlı, "barmaqlarına xeyli üzük taxmış", "qara qaşlı" bir Bruklinli kimi təsəvvür edir. Hərə-rət dözülməzdir. Çox güman ki, bu vaxt Tom (yəqin ki, dostudur) ci-bində bir içki şüşəsiylə gəlir və onlar içməyə girişirlər. ("ağzına qədər doldurulmuş viski bakalları" – tərcüməçinin dəbdəbəli sözləriylə desək)

ki, kimsə cümləni özü tamamlayar. An-çaq heç kim tamamlaymayıb və tərcümə-də cümlədə eləcə "görünüş" şəklində qə-lib.

3. Fransız yazıçı Ghennoya edilən işarə kitabda "Gehennalı qoca kişi" kimi gedib.

Ümumiyyətlə, ədəbi dəyər baxımın-dan "Ürəkbulanması" romanının tərcü-məyə layiqli olub-olmaması ayrıca müba-hisə mövzudur. Bu əsər Barbüs, Selin və bu tipli ikinci dərəcəli yazıçılar tərəfin-dən məşhurlaşdırılan gərgin görünən, əs-lində isə hədsiz boş olan şəkildə yazılıb. Roman Dostoyevskinin ən pis əsərləri-nəndən də geridedir, melodramatik rusla-rın çox sevdikləri EjenSyudan da aşağı-dadır. Əsər, əslində, bir neçə inandırıcı olmayan səyahətdən sonra Normandiya-ya gedərək tarix araşdırmalarınyekun-laşdırmaq istəyən Rokentenin gündəliyi-dir ("şənbe səhəri", "saat 11" – bu tipli sö-nük şeylərlə doludur.)

Rokenten çayxana və kitabxana ara-sında var-gəl edərkən söhbətçil bir ho-moseksuala rast gəlir, onunla razılaşaraq gündəlik tutur və axırda onun köhnə hə-yat yoldaşıyla uzun, darıxdırıcı bir söhbə-te girişir.

yir.

Məcbul bir kəhanət kimi, nəğmənin bəstəkarını bir göydələnin iyirmi birinci mərtəbəsində mahınları bəstələyən, üzü tərəşlı, "barmaqlarına xeyli üzük tax-mış", "qara qaşlı" bir Bruklinli kimi təsə-vür edir. Hərərət dözülməzdir. Çox gü-man ki, bu vaxt Tom (yəqin ki, dostudur) cibində bir içki şüşəsiylə gəlir və onlar iç-məyə girişirlər. ("ağzına qədər doldurul-muş viski bakalları" – tərcüməçinin dəb-dəbəli sözləriylə desək).

Zəhmət çəkib araşdırdım və öyrən-dim ki, sözügedən mahnı əslində Sofi Takerin və kanadalı ŞeltonBruksun oxu-duğu bir mahnıdır.

Belə demək mümkündürsə, kitabın dü-yün nöqtəsi Rokentenin qəfildən ürəkbu-lanmasının absurd və amorf, ancaq konk-ret olan dünyanın onun üzərində yaratdı-ğı təzyiqləndirənini kəşf etməsidir.

Əfsus ki, romanda bütün bunlar ele-cə mental səviyyədə qalır, amma bu kəşf əsərin qalan hissəsinə çox da təsir etmə-yən xarakterdə də ola bilməmiş, deyək ki, solipsistik xarakterdə. Əgər bir yazıçı kö-məyə ehtiyacı olan personaj vasitəsilə öz düşüncələrini və avara fəlsəfi xüylərini hamıya qəbul etdirmək istəyirsə, bunun üçün çox istedadlı olmalıdır. Dünyanın mövcud olduğuna qərar verəndə Roken-ten heç kimsə ciddi konfliktə girmir. Dün-yanı bir sənət əsərinin içində yenidən ya-ratmaq Sartrın bacaracağı iş deyil.

Vladimir Nabokov
Tərcümə etdi:
Qismət Rüstəmov